

10. Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

11. Євроінтеграція. Податок на нерухомість : кращий досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/sotsialnij-zakhist/6253-evrointegratsiya-podatok-na-nerukhomist-krashchij-dosvid>.

12. Євроінтеграція. Податок на нерухомість: кращий досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.profnfgz.com.ua/?p=4840>.

13. Гречко А. В. Перспективи реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції / А. В. Гречко // Проблеми економіки. – 2014. – № 3. – С. 60–70.

УДК 342.922+349.6(477)

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОВАДЖЕНЬ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

ESSENCE AND TYPES OF ADMINISTRATIVE PRODUCTION IN THE SPHERE OF THE USE OF NATURAL RESOURCES

Легеза Ю.О.,

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

У статті визначаються сутність, елементи та стадії адміністративних проваджень у сфері використання природних ресурсів. Обґрунтовано доцільність активізації реформування дозвільно-ліцензійного провадження у сфері використання природних ресурсів. Охарактеризовано критерії класифікації адміністративних проваджень у сфері використання природних ресурсів. Визначено поняття адміністративної процедури у сфері використання природних ресурсів. Встановлено види та підстави класифікації адміністративних проваджень у сфері використання природних ресурсів за юрисдикційністю. З'ясовано особливості адміністративної процедури надання екологічної інформації. За результатами розгляду судової практики охарактеризовано стадію оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів публічного управління у сфері використання природних ресурсів. Зазначено, що ознаки неюрисдикційності притаманні адміністративним провадженням з розгляду звернень громадян, запитів фізичних та юридичних осіб, надання спеціальних дозволів, ліцензування тощо. Визначено, що юрисдикційними є процедури застосування адміністративно-деліктного провадження до винних осіб, а також розгляд адміністративних справ у порядку адміністративного судочинства.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, адміністративна процедура, використання природних ресурсів, дозвільно-ліцензійне провадження, публічне управління.

В статье определяется сущность, элементы и стадии административных производств в сфере использования природных ресурсов. Обоснована целесообразность активизации реформирования разрешительно-лицензионного производства в сфере использования природных ресурсов. Охарактеризованы критерии классификации административных производств в сфере использования природных ресурсов. Определено понятие административной процедуры в сфере использования природных ресурсов. Установлены виды и основания классификации административных производств в сфере использования природных ресурсов согласно юрисдикционности. Выявлены особенности административной процедуры предоставления экологической информации. По результатам рассмотрения судебной практики охарактеризовано стадию обжалования решений, действий или бездействия субъектов публичного управления в сфере использования природных ресурсов. Указано, что признаки неюрисдикционности присущи административным производствам по рассмотрению обращений граждан, запросов физических и юридических лиц, предоставлению специальных разрешений, лицензированию и др. Определено, что юрисдикционными есть процедуры применения административно-деликтного производства к виновным лицам, а также рассмотрение административных дел в порядке административного судопроизводства.

Ключевые слова: административно-правовой механизм, административная процедура, использование природных ресурсов, лицензионно-разрешительные производства, общественное управление.

The article defines the essence, elements and stages of administrative production in the sphere of the use of natural resources. The expediency of activating the reforming of licensing and licensing production in the sphere of natural resources use is justified. The criteria for classifying administrative production in the sphere of the use of natural resources are characterized. The concept of an administrative procedure in the sphere of the use of natural resources is defined. The types and bases of the classification of administrative production in the sphere of the use of natural resources by jurisdictions are established. The specifics of the administrative procedure for the provision of environmental information are clarified. Based on the results of consideration of judicial practice, the stage of appealing decisions, actions or inactivity of subjects of public administration in the sphere of the use of natural resources is characterized. It is specified that the signs of non-judicial nature are inherent in the administrative proceedings for the consideration of citizens' appeals, the requests of individuals and legal entities, the provision of special permits, licensing, etc. It is determined that jurisdictional procedures for the application of administrative and tort proceedings to guilty persons, as well as administrative cases in administrative order Legal proceedings.

Key words: administrative and legal mechanism, administrative procedure, use of natural resources, idle-licensed production, public administration.

Для з'ясування сутності та видів адміністративних проваджень у сфері використання природних ресурсів необхідним є визначення понять «адміністративний процес», «адміністративна процедура», «адміністративне провадження» та критеріїв їх співвідношення. Питання визначення сутності таких категорій неодноразово ставали предметом досліджень вчених-адміністративістів (Т.О. Гуржій, О.В. Кузьменко, С.Г. Стеценко, Т.О. Коло-

моєць). Формування теорії адміністративної процедури пов'язується з науковими працями таких вчених, як Р.С. Алімова, О.С. Лагоди, О.І. Миколенка та ін.

Відсутність єдності підходів до розуміння сутності поняття адміністративної процедури веде до його нормативної невизначеності, що виявляється у тривалому процесі реформуванні адміністративно-процедурного законодавства. В проєкті Адміністративно-процедурного кодексу

України, прийнятого до розгляду ще у березні 2012 р. адміністративна процедура встановлено, що це визначений законодавством порядок адміністративного провадження, а адміністративне провадження – це сукупність послідовно вчинюваних адміністративним органом процедурних дій і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення адміністративної справи, що завершується прийняттям адміністративного акту і його виконанням [1]. Таке розуміння адміністративної процедури та адміністративного провадження кореспондується з позицією В.П. Тимошука, який зазначає, що поняття «процедура» і «провадження» можуть співвідноситися як статика і динаміка [2, с. 66].

О.І. Миколенко провів фундаментальне дослідження, в результаті якого вдалося обґрунтувати самостійності науки адміністративного процедурного права, та, досліджуючи співвідношення понять «юридичний процес», «адміністративний процес», «адміністративна процедура», робить висновок, що адміністративна процедура є видом юридичної процедури, а адміністративний процес є видом адміністративної процедури. Тому адміністративну процедуру необхідно розуміти як урегульовану адміністративно-процедурними нормами послідовність дій суб'єктів нормотворчої та правозастосовчої діяльності, структурованих відповідними процедурними відносинами щодо прийняття нормативно-правових актів управління та вирішення адміністративних справ [3, с. 20].

Попри відсутність єдності підходів до розуміння проблеми, аналіз наукових здобутків вчених дає змогу визначити поняття адміністративної процедури як діяльність суб'єктів публічного управління (органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та ін.), яка здійснюється в порядку, встановленому законодавством, з метою вирішення індивідуальних адміністративних справ, результатом якої є прийняття адміністративного акту чи іншого управлінського рішення.

Застосування різноманітних критеріїв класифікації адміністративних процедур дає змогу поглибити знання про визначення їхньої сутності. Більшість дослідників як критерій класифікації адміністративних процедур визначає їх функціональну спрямованість. Так, С.Т. Гончарук поділяє адміністративні процедури на провадження: у справах за зверненнями громадян; у справах про адміністративні правопорушення; заохочувальні; дозвільно-реєстраційні; контрольно-наглядові; установчі; з підготовки та прийняття управлінських актів; щодо застосування заходів адміністративного припинення; з питань діловодства та документообігу; з питань кадрової роботи; щодо організації внутрішньоапаратної діяльності; щодо індивідуальних звернень юридичних осіб з питань управлінського характеру та ін. [4, с. 87-88].

В основу класифікації адміністративних процедур С.Г. Стеценком покладено характер повноважень, що реалізується органом публічної адміністрації, а саме ним виділяються: процедури про адміністративні правопорушення (що розглядаються в адміністративному, а не судовому порядку); процедури про адміністративні оскарження; нормотворчі процедури; дозвільні процедури; реєстраційні процедури; контрольні процедури; атестаційні процедури тощо [5, с. 266].

З точки зору функцій правового регулювання, що реалізуються, адміністративні процедури поділяються на юрисдикційні та неюрисдикційні [5, с. 266–267]. Юрисдикційні адміністративні процедури реалізуються в межах адміністративно-охоронних відносин, тоді як неюрисдикційні адміністративні процедури характерні для регулятивних адміністративних правовідносин.

С.Г. Стеценко пропонує до неюрисдикційних адміністративних процедур віднести: нормотворчі процедури – діяльність уповноважених органів (посадових осіб) щодо підготовки та ухвалення правових актів; установчі процедури – діяльність уповноважених органів (посадових осіб)

щодо створення, реорганізації, ліквідації підприємств, установ, організацій та інших структур; правозастосовні процедури – діяльність уповноважених органів (посадових осіб) щодо вирішення адміністративних справ із застосуванням норм адміністративного права; реєстраційні процедури – діяльність уповноважених органів (посадових осіб) щодо офіційного визнання законності відповідних дій чи нормативно-правових актів; атестаційні процедури – діяльність уповноважених органів (посадових осіб) щодо визначення відповідності об'єктів атестації вимогам (критеріям), необхідним для функціонування у певній сфері; контрольно-наглядові процедури – діяльність уповноважених органів (посадових осіб) щодо здійснення контролю та нагляду у сфері державного управління тощо [5, с. 267].

Загалом погоджуючись із такою точкою зору, хотілось б зазначити, що адміністративна процедура з розгляду звернень громадян за своєю сутністю може поєднувати ознаки юрисдикційності та неюрисдикційності. Зокрема, якщо розглядати провадження з розгляду скарги як різновид звернення громадян до уповноваженого органу державної влади у випадку звернення за захистом порушеного законного права чи інтересу, то така процедура буде юрисдикційною. Тоді як звернення громадян з метою отримання інформаційної довідки має характер регулятивних правовідносин і тому його доречніше віднести до адміністративної процедури юрисдикційного значення.

Залежно від підстави порушення адміністративної процедури поділяються на заявні та втручальні. Заявні процедури є проявом ініціативи фізичної чи юридичної особи. Втручальні процедури ініціюються органом публічного управління, передусім під час здійснення ним контрольно-наглядових повноважень [6].

Розвиток інституту адміністративних послуг на базі Закону України «Про адміністративні послуги» послужив підставою для виокремлення самостійного різновиду адміністративної процедури з надання публічних, адміністративних послуг. І.П. Голосніченко, підтверджуючи існування адміністративного провадження щодо вирішення адміністративних справ за заявами та прийняття індивідуальних адміністративних актів, зазначає, що надання послуги – це завжди вирішення індивідуальної адміністративної справи в органі публічної адміністрації [7, с. 44].

Враховуючи вищезазначене, необхідно зробити проміжний висновок, що під адміністративним провадженням у сфері використання природних ресурсів розуміється адміністративно-процедурна діяльність суб'єктів публічного управління, уповноважених здійснювати розгляд звернень громадян, приймати управлінське рішення з надання спеціальних дозволів (ліцензій) чи відмови в їх отриманні, реалізувати функцію державного контролю та нагляду, вирішувати публічно-правові спори, притягувати до адміністративної відповідальності за порушення порядку використання земельних, рослинних, водних, надрових ресурсів, а також ресурсів тваринного світу, атмосферного повітря тощо.

Адміністративні провадження у сфері використання природних ресурсів проходять відповідні стадії реалізації. Зокрема, професор М.М. Тищенко стверджує: «У структурі кожного окремого провадження можна виділити стадії провадження – відносно відмежовані, виділені в часі й логічно пов'язані сукупності процесуальних дій (процедур), які відрізняються колом суб'єктів і закріплюються відповідними процесуальними актами» [8, с. 488].

Охарактеризуємо особливості реалізації окремих видів юрисдикційних і неюрисдикційних проваджень із використання природних ресурсів.

С.Г. Стеценко до неюрисдикційних проваджень відносить провадження з розгляду звернень громадян [5]. Правове регулювання адміністративного провадження з розгляду звернень громадян здійснюється Конституцією

України, Конвенцією про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція), Законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про інформацію», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про доступ до судових рішень» та ін.

Отже, у світлі задоволення прав громадян на інформацію підставою для порушення адміністративного провадження є реагування на звернення громадян або на запит фізичних або юридичних осіб.

Інформацією про природні ресурси відповідно до вимог Орхуської конвенції та Закону України «Про охорону навколишнього середовища» є такі відомості: стан взаємодії та рівні забруднення елементів навколишнього середовища, таких як повітря та атмосфера, вода, ґрунт, земля, надра, ландшафт, природні об'єкти, біологічне різноманіття та його компоненти, включаючи генетично змінні організми; джерела і фактори, такі як матеріали, речовини, продукція, енергія, шум, вібрація, електромагнітне випромінювання та радіація, які впливають або можуть вплинути на складові навколишнього середовища, та здоров'я людей; заходи, включаючи адміністративні заходи, угоди в галузі навколишнього середовища, політику, законодавство, плани і програми, що впливають або можуть впливати на складові навколишнього середовища, та здоров'я людей; витрати, пов'язані зі здійсненням природоохоронних заходів за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, інших джерел фінансування; екологічні прогнози; загроза виникнення і причини надзвичайних екологічних ситуацій, результати ліквідації цих явищ, рекомендації щодо заходів, спрямованих на зменшення їхнього негативного впливу на складові навколишнього середовища та здоров'я людей.

Отримання інформації про стан природних ресурсів особою є можливим у формі звернення громадян (в порядку, встановленому Законом України «Про звернення громадян») або шляхом подання запиту фізичної чи юридичної особи (процедура провадження передбачена Законом України «Про доступ до екологічної інформації»).

Визначимо співвідношення таких категорій з метою їх правової ефективності.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» у відповідь на запит особи може бути надана «відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації» [9]. Відповідь на запит особи про доступ до публічної інформації не вимагає додаткових узагальнень, аналізу, характеристики ситуації від суб'єкта публічного управління, на відміну від прийняття від розгляду звернень громадян, яке може подаватися у вигляді пропозиції (зауваження) – «звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства»; заяви (клопотання) – «звернення громадян із проханнями про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їхніх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності»; або ж клопотання – «письмове звернення з про-

ханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо»; скарги-звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб (ст. 3 Закону України «Про звернення громадян») [10].

Є відмінності й у процедурі розгляду запиту та звернення. Звернення громадян має бути розглянуто протягом одного місяця (ст. 20 Закону України «Про звернення громадян»), але у строк не більше 45 днів, якщо у місячний термін вирішити справу неможливо [10]. Відповідь на запит має бути підготовлено протягом 5 робочих днів, в окремих випадках строк може бути подовжено до 20 робочих днів [9].

Інформація на звернення громадян надається безкоштовно, тоді як реагування на запит може бути платним у сумі, що є необхідною для копіювання матеріалів.

Міністерство екології та природних ресурсів постійно, починаючи з липня 2011 року, звітує про розгляд запитів, які надходять до суб'єкта публічного управління. Зокрема, у 2016 році до Міністерства екології та природних ресурсів України надійшло 1077 запитів на отримання публічної інформації (у 2015 році – 789 запитів), при цьому частіше запити надходять від юридичних осіб [11; 12].

Згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації» відповідь на інформаційний запит має бути надано не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту. У разі, якщо запит стосується надання великого обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних, строк розгляду запиту може бути продовжено до 20 робочих днів з обґрунтуванням такого продовження. Відповідно до статті 23 Закону України «Про доступ до публічної інформації», рішення, дії чи бездіяльність розпорядників інформації можуть бути оскаржені до керівника розпорядника, вищого органу або суду [9]. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації до суду здійснюється відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України.

Попри численну кількість адміністративних справ, предметом оскарження яких стало забезпечення охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів (за період з січня 2014 року по вересень 2016 року це понад 10 000 справ від загальної кількості справ, що становить близько 2,5 млн справ (2,5%)), і зараз відсутнє узагальнення судової практики у цій сфері.

Оскарження результатів діяльності чи бездіяльності суб'єктів публічного адміністрування у сфері використання природних ресурсів здійснюється у порядку адміністративного судочинства. Основоположні засади здійснення провадження щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації визначено у Конституції України, де зазначено, що кожна особа має право на судовий захист свого порушеного права.

Особливостей оскарження результатів дій чи бездіяльності суб'єктів публічного управління у сфері використання природних ресурсів процесуальним законодавством не встановлено. Як правило, у порядку адміністративного судочинства оскаржуються дії чи бездіяльність суб'єктів публічного управління, наслідком чого є відмова у наданні спеціальних ресурсів на використання природних ресурсів.

Справи про оскарження результатів процедур з надання відповіді на запит про доступ до публічної інформації, а також з реагування на звернення громадян, не є поширеними (понад 151 справа за останні 10 років), однак і та невелика відносна їх кількість має бути зменшена.

Зокрема, у справі К/800/61837/13 [13] предметом оскарження стало правомірність відмови у наданні висновку державної екологічної експертизи від 3 серпня 2009 року № 07-4439 РП «Расширение породного отва-

ла ООО «Донецкий обогатительный комбинат» з підстав розміщення цієї інформації у мережі Інтернет, оскільки у вказаній мережі містяться лише назва об'єкта державної екологічної експертизи та результат розгляду робочого проекту з написом «Погоджено». З урахуванням уточнення позовних вимог просив визнати протиправними дії Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Донецькій області, які полягають у відмові у наданні копії зазначеного висновку державної екологічної експертизи та у порушенні строків розгляду його звернення, зобов'язати останнього надати засвідчену уповноваженою на це посадовою особою Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Донецькій області копію вказаного висновку та зобов'язати повідомити про висновки зазначеної експертизи через засоби масової інформації в обсязі, визначеному статтею 43 Закону України від 9 лютого 1995 року № 45/95-ВР «Про екологічну експертизу» [14]. При цьому підставою для відмови в наданні копії висновку державної екологічної експертизи стало те, що такий акт не містить ознаки екологічної інформації (Лист Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Донецькій області від 4 листопада 2009 року № 07-7205).

Натомість в ході судового розгляду справи колегія суддів Вищого адміністративного суду України встановила, що статтею 10 Закону № 45/95-ВР, яка розкриває один з основних принципів екологічної експертизи – гласності, встановлено обов'язок еколого-експертних органів чи формувань повідомляти про висновки екологічної експертизи через засоби масової інформації [14].

Крім того, відповідно до підпункту 2.2 пункту 2 розділу 2 Положення про порядок надання екологічної інформації, затвердженого Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 18 грудня 2003 року № 169 [15], визначено, що спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів України (яким зараз є Міністерство екології та природних ресурсів України) та його органи на місцях, інші центральні органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації, які мають екологічну інформацію, забезпечують у межах своєї компетенції формування та постійне оновлення електронних баз даних екологічної інформації і забезпечують громадськості вільний доступ до них через мережу Інтернет. Відповідно на підставі визначених положень Вищій адміністративний суд України задовольнив позов і зобов'язав відповідне територіальне управління Міністерства екології та природних ресурсів опублікувати через засоби масової інформації висновок державної екологічної експертизи, а також надати його копію позивачу [13].

Отже, адміністративні процедури у сфері використання природних ресурсів мають юрисдикційний та неюрисдикційний характер. Ознаки неюрисдикційності притаманні адміністративним провадженням із розгляду звернень громадян, запитів фізичних і юридичних осіб, надання спеціальних дозволів, ліцензування тощо. Юрисдикційними є процедури застосування адміністративно-деліктного провадження до винних осіб, а також розгляд адміністративних справ у порядку адміністративного судочинства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Проект Адміністративно-процедурного кодексу України, реєстраційний №11472 від 03.12.2012 р. // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44893.
2. Тимошук В.П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення : [монографія] / В.П. Тимошук. – К. : Конус-Ю, 2010. – 296 с.
3. Миколенко О.І. Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та в системі права України : автореф. дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 / О.І. Миколенко. – Запоріжжя, 2011. – 43 с.
4. Гончарук С.Т. Основи адміністративного права України : [навч. посіб.] / С.Т. Гончарук. – К. : Аванпост-Прим, 2004. – 200 с.
5. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / С.Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2008. – 624 с.
6. Кобецька Н.Р. Дозвільне та договірне регулювання використання ресурсів в Україні : дис. д. ю. н. за спец. 12.00.06 / Н.Р. Кобецька. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2016. – 424 с.
7. Голосніченко І.П. Правове регулювання надання адміністративних послуг потребує системного підходу / І.П. Голосніченко // Вісник Національного технічного університету України «Політологія. Соціологія. Право». – 2012. – Вип. 4(16). – С. 43–46.
8. Адміністративне право України. Академічний курс : [підруч. для студ. юрид. спец. вищих навч. закл.] : у 2 т. / [В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк та ін.]; за ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Юридична думка, 2004. – Т. 2 : Особлива частина. – 2004. – 583 с.
9. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
10. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 47. – Ст. 256.
11. Звіт про надходження і розгляд запитів на отримання публічної інформації до Міністерства екології та природних ресурсів у грудні 2016 року / Міністерство екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://menr.gov.ua/docs/access/reports2/zvit_gruden_2016.pdf.
12. Звіт про надходження та розгляд запитів на отримання публічної інформації Міністерства екології та природних ресурсів України за грудень 2015 року / Міністерство екології та природних ресурсів України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://menr.gov.ua/access/reports2>.
13. Справа К/800/61837/13 : постанова Вищого адміністративного суду України від 26 лютого 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43159918>.
14. Про екологічну експертизу : Закон України від 9 лютого 1995 року № 45/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. – № 8. – Ст. 54.
15. Про затвердження Положення про порядок надання екологічної інформації : Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 18 грудня 2003 року № 169 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 6. – Ст. 358 (втратив чинність).